Sivistysvaliokunnalle
VNS 6/2026 vp

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arenen lausunto: Valtioneuvoston selonteko – Uusi suunta Suomen digitaaliseen kompassiin

Arene kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen asiantuntijalausunto seuraavasta asiasta: VNS 6/2026 vp Valtioneuvoston selonteko – Uusi suunta Suomen digitaaliseen kompassiin. Annamme lausunnon sivistysvaliokunnan toimialan kannalta.

Selonteko tunnistaa korkeakoulujen ja pk-yritysten TKI-yhteistyön merkityksen. Ammattikorkeakouluissa tämä yhteistyö kytkeytyy opetukseen. Opiskelijat oppivat soveltamaan uusia teknologioita työelämän tarpeisiin, ja alueen pk-yritykset saavat tukea niiden käyttöönottoon.

Esitämme, että sivistysvaliokunta korostaa ammattikorkeakoulujen tehtävää digikompassin toimeenpanossa ja pitää tärkeänä, että niiden koulutukseen ja soveltavaan TKI-toimintaan turvataan riittävä ja ennakoitava rahoitus.

Tekoäly

Tekoälyosaaminen on sisällytettävä kaikkien alojen koulutukseen ja korkeakoulujen henkilöstön osaamisen jatkuva uudistaminen on turvattava. Osaamisen kehittäminen edellyttää pitkäjänteistä rahoitusta, oppimiseen varattua aikaa, pedagogista tukea sekä opiskelijoiden ja henkilöstön yhdenvertaista pääsyä turvallisiin tekoälyvälineisiin ja tarkoituksenmukaisiin oppimisympäristöihin.

Tekoälyn tarvelähtöisyyden rinnalla on hyvä huomioida sen ja muiden uusien teknologioiden suurempi vaikutus korkeakoulutuksen uusiin liiketoimintamalleihin. Ammattikorkeakoulujen rooli teknologian käyttöönoton, soveltamisen ja skaalautumisen kumppaneina on huomioitava toimeenpanossa. Tavoitteiden toteuttaminen edellyttää pitkäjänteistä resursointia, yritysten ja julkisten organisaatioiden kanssa sovittavia yhteistyökäytäntöjä sekä mahdollisuuksia hyödyntää yhteisiä testaus- ja kehittämisympäristöjä.

Julkisen sektorin yhteistyötä tarvitaan tekoälylisenssien hankinnassa ja hallinnoinnissa. Tarvitaan julkisen sektorin keskitettyä ohjausta mahdollisesti yhteishankintaa ja ennen kaikkea tukea. Tekoälyohjelmistolisenssien hankintatilanne julkisella sektorilla vaikuttaa tällä hetkellä jopa hallitsemattomalta ja lisenssikustannuksia on vaikea ennakoida.

Keskittäminen vain yhteen ei kannata, sillä tekoälyohjelmistot kehittyvät nopeasti ja eritahtisesti. Voittava tekoälyohjelmisto on vaikea tunnistaa yksin, joten tarvitaan rinnakkain eri tekoälytyökaluja.

Turvallisuus

Digikompassissa turvallisuuden ja resilienssin merkitys on perustellusti nostettu aikaisempaa vahvemmin esille. Selonteossa korostetaan muun muassa digitaalisten palvelujen jatkuvuutta, havaitsemis- ja palautumiskyvykkyyttä sekä kriittisten riippuvuuksien tunnistamista. Kyberturvallisuutta ja suvereniteettia ei kannata tehdä yksin, vaan yhdessä kansallisesti tai Euroopan tasolla, ja siihen tarvitaan konkreettista ohjausta. Suomen kyberturvallisuusstrategian 2024–2035 lisäksi tarvitaan sen toimeenpanon vahvaa ohjausta.

Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi esitämme, että korkeakoulujen digitaalista toimintakykyä ja kyberturvallisuutta tarkastellaan toimeenpanossa osana Suomen osaamis-, tutkimus- ja kokonaisturvallisuutta, ei vain korkeakoulujen sisäisenä ICT-kysymyksenä.

Hyvinvointi

Digilukutaito-termi olisi kuvaavampi ja kattavampi käsite ja sillä tulisikin korvata dokumentista digiosaaminen, digitaito, media- ja informaatiolukutaito sekä sisällyttää siihen lisäksi tekoälylukutaito. Digilukutaito ei ole vain välineiden käyttötaitoa, vaan kykyä arvioida kriittisesti tiedon luotettavuutta, ymmärtää datan, algoritmien ja tekoälyn vaikutuksia sekä toimia turvallisesti ja vastuullisesti digitaalisessa ympäristössä.

Kehitysehdotus:
Digitaalisten palvelujen ja oppimisympäristöjen saavutettavuus sekä opiskelijoiden erilaiset lähtövalmiudet on otettava huomioon digikompassin toimeenpanossa. Digitaaliseen lukutaitoon kuuluu kyky arvioida tiedon luotettavuutta, ymmärtää datan, algoritmien ja tekoälyn vaikutuksia sekä käyttää teknologiaa turvallisesti ja vastuullisesti. Näitä valmiuksia tulee vahvistaa osana opintoja ja tarjota mahdollisuuksia niiden täydentämiseen myös työuran aikana.

Esitämme, että sivistysvaliokunta kiinnittää huomiota siihen, miten digitaaliset palvelut tukevat siirtymistä toiselta asteelta korkeakouluun ja opinnoista työelämään. Ammattikorkeakoulut voivat yhdessä alueensa oppilaitosten ja työnantajien kanssa vahvistaa näissä siirtymissä tarvittavaa osaamista sekä tarjota työssä oleville joustavia mahdollisuuksia täydentää taitojaan.

Yhteistyö ja yhteentoimivuus

Pidämme erityisen kannatettavana yhteistyön ja yhteentoimivuuden nostamista digikompassin läpileikkaavaksi teemaksi. Digikompassi korostaa standardiperusteisia ratkaisuja, skaalautuvuutta ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä.

Esitämme, että näitä periaatteita toteutetaan korkeakoulusektorilla jatkamalla yhteisten digitaalisten palvelujen, tietomallien, rajapintojen ja arkkitehtuurien kehittämistä.

Yhteistyön tavoitteena ei kuitenkaan tule olla keskittäminen itseisarvona. Kansallisesti yhteisiä ratkaisuja kannattaa rakentaa silloin, kun ne parantavat yhteentoimivuutta, turvallisuutta, kustannustehokkuutta tai palvelujen laatua. Samalla korkeakouluilla tulee säilyä riittävä mahdollisuus innovaatioihin ja oman toimintansa kehittämiseen.

Toimeenpano ja vaikuttavuuden mittaaminen

Digikompassin vahvuutena on pitkä aikajänne ja yhteiskunnan digitalisaation tarkastelu kokonaisuutena. Selonteon mukaan kompassin tueksi laaditaan säännöllisesti päivitettävä toimeenpanosuunnitelma ja tavoitteille määritellään mittarit. Pidämme tätä välttämättömänä.

Digikompassin vaikuttavuutta ei tule arvioida ensisijaisesti teknologian käyttöasteella tai digitaalisten palvelujen määrällä. Mittareiden tulee kuvata myös osaamisen kasvua, työelämän uudistumista, kustannustehokkuutta, tuottavuutta, TKI-toiminnan vaikuttavuutta, digitaalista yhdenvertaisuutta sekä yhteiskunnan kykyä hyödyntää tekoälyä turvallisesti ja vastuullisesti.

Esitämme, että korkeakoulut otetaan mukaan toimeenpanon suunnitteluun ja seurantaan ja niiden roolit, vastuut ja toimintaedellytykset määritellään osana toimeenpanosuunnitelmaa.

Toimeenpanon seurannassa tulee arvioida myös sitä, miten ammattikorkeakoulujen ja pk-yritysten yhteistyö vahvistaa opiskelijoiden työelämässä tarvitsemaa digiosaamista ja yritysten kykyä ottaa uusia teknologioita käyttöön.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta	Anna Välimaa
puheenjohtaja	toiminnanjohtaja